

Du ska använda blanketten för att skriva en slutrapport som beskriver genomförandet och resultatet av projektet. Rapporten kommer att publiceras på Jordbruksverkets webbsida.
Du ska skicka slutrapporten i elektronisk form tillsammans med ansökan om utbetalning till Jordbruksverket.

A. Uppgifter om stödmottagare

Namn och adress Ekologiskt Forum, Stockholm Environment Institute Kräftriket 2b 106 91 Stockholm	Diarienummer 19-568/12
Projekt Mer eko i storkök och i butikshyllorna	

B. Uppgifter om kontaktpersonen

Namn och adress Inger Källander Gäverstad Gård 614 94 Söderköping Anders Heimer Snårstad 525 655 93 Karlstad	Telefonnummer 011-700 93
	Mobiltelefonnummer 070-633 64 69
	Faxnummer (även riktnummer)
E-postadress inger.kallander@ekolantbruk.se, anders.v.heimer@telia.com	

C. Sammanfattning av projektet

C.1. Projektet genomfördes under perioden

Från och med 2012-01-16	Till och med 2012-12-03
----------------------------	----------------------------

Var genomfördes projektet?
I Sverige med utgångspunkt från Stockholm, Göteborg och Malmö med aktiviteter även i Töreboda, Henån på Orust samt i Örebro

Här ska du kort och konkret beskriva projektet
Ekologiskt Forum är en mötesplats och nätverk för alla som vill verka för en utveckling av den ekologiska konsumtionen och produktionen. Ekologisk produktion bidrar med kunskaper som är värdefulla för hela lantbrukets hållbara utveckling och ska ses som ett innovationssystem som bidrar till långsiktig hållbarhet i jordbruket och en modell för utveckling.

Ekologiskt Forum planerar att med hjälp av detta projekt fortsätta följa upp och underlätta utvecklingen av ekologisk konsumtion och produktion i Sverige i enlighet med det förslag till ny strategi som togs fram under 2010: "Utveckling av ekologisk konsumtion och produktion 2011-2013". Förslaget är formulerat av ett stort antal aktörer från hela livsmedelskedjan och lyfter fram de åtgärder som anses bäst kunna främja en fortsatt god marknadstillväxt och utveckling av sektorn i vid bemärkelse.

Ekologiskt Forum avser att under perioden följa upp strategins ambitioner genom att anordna samverkan och kunskapshöjande aktiviteter inom tre av de föreslagna områdena:

- Mer Eko i storkök
- Stärkt attraktionskraft för ekologisk produktion och ekologiska produkter
- Inkubatorverksamhet för innovationer inom teknik, biologi och hållbarhet

Ekologiskt Forum samordnade arbetet med formuleringen av en ekostrategi 2011 – 2013 och ser fram emot att även fortsättningsvis leda det utvecklingsarbete som föreslås i denna projektbeskrivning.

Syfte

- Att driva på och underlätta en ökad användning av ekologiska livsmedel inom storkök samt inom privat konsumtion
- Att stimulera en ökad omläggning till ekologisk produktion och en ökad förädling av ekologiska livsmedel
- Att höja kompetensen om den ekologiska marknaden och ekologisk produktion hos nyckelpersoner inom storhåll, primärproduktion, uppsamlade handel och förädling

Mer eko i storkök och i butikshyllorna ska tillgodose en ökande efterfrågan på ekologiska produkter, öka och förtydliga deras mervärden samt starkt bidra till samhällets mål för lantbruk, miljö och klimat. Den ökade produktionen och konsumtionen av ekologiska livsmedel ska stärka lantbrukets företagande och konkurrenskraft.

D. Målgruppen – vem riktade sig projektet till

Personer eller grupper	På vilket sätt har de fått nytta av projektet?
Målgrupp för aktiviteterna som syftar till att öka andelen ekologiska livsmedel inom storkök är politiker och tjänstemän, exempelvis kostchefer och måltidspersonal inom offentlig sektor såväl som inom privata restauranger.	Genom att aktörerna i projektets arbetsgrupper utbildar och överför erfarenheter om offentlig upphandling till företrädare för kommuner och landsting. Samtidigt ökar detta möjligheterna för aktörer inom lantbruk och livsmedelsbranschen att sälja sina ekologiska produkter.
Målgrupp för aktiviteterna som syftar till att få fler och mer ekologiskt certifierade produkter i butikshyllorna är bland andra företrädare för lantbrukets organisationer, inköpare och marknadsansvariga inom den lantbrukskooperativa föreningsrörelsen och handeln, den privata lantbrukshandeln och förädlingsindustrin samt konsumentföreträdare.	Genom projektets aktiviteter förmedlas aktuell information om metodutveckling inom produktionen såväl som om marknadens utveckling till nämnda målgrupper på ett effektivt sätt.

E. Genomförandet av projektet

E.1. Varför ville ni genomföra projektet

Omfattningen av den ekologiska livsmedelsproduktionen och marknaden för dess produkter har ökat kraftigt under de senaste fem åren. Trots detta utgör ekologisk livsmedel fortfarande endast ca 4 % av den svenska livsmedelsmarknaden. För att produktionen och konsumtionen ska öka till högre andelar som betyder mer i ett större perspektiv är det viktigt att bedriva ett utvecklingsarbete på många områden. Ekologiskt Forum har sedan starten av nätverkets verksamhet insett betydelsen av en ökad samordning och ett strategiskt arbete. Genom projektets aktiviteter strävar EF efter att samordna aktörernas initiativ och samtidigt vara lyhörd för de behov som finns för att utveckla både produktion och marknad i den takt som konsumentefterfrågan ökar. Ekologiskt Forum ser ett behov av att arbeta strategiskt med angelägna frågeställningar i nära dialog med aktörer som vill driva utvecklingen framåt till gagn för både lantbruk, livsmedelsförädlare och konsumenter som efterfrågar ekologiska produkter.

Det är också viktigt för hela samhället att utveckla hållbara metoder och en marknad som efterfrågar produkter som har producerats med liten klimat- och miljöpåverkan. Ekonomi och entreprenörskap är starka drivkrafter för omläggningen till ekologisk produktion. Efterfrågan inspirerar till utveckling av nya koncept, nya kvaliteter och nya marknadskanaler ofta i nära relation med konsumenten. Den inspirerar också till att utveckla miljö- och klimatsmarta lösningar på gårdsnivå. På så sätt stärks hela landsbygdens utveckling. Ungefär 20 % av LRF:s medlemmar bedrev någon form av ekologisk produktion år 2009.

Ekologisk produktion och konsumtion uppvisar en mängd fördelar och en stark utveckling men har mycket kvar att förbättra. Miljökvalitetsmålen och den vetenskapliga artikeln "Planetens Gränser" ger lantbruket, inte minst det ekologiska lantbruket, en referensram när det gäller nödvändiga förändringar i strävan mot ökad hållbarhet.

E.2. Vilka har varit med och genomfört projektet? (ange inga namn på personer)

Kön	Antal	Beskriv deras roll i projektet	Om de representerat organisation, förening, företag eller myndighet ange i så fall vilken.
Män	19	<p>Medverkande i styrgrupp kommer med förslag och ger synpunkter på aktiviteternas innehåll och utformning utifrån erfarenhet inom respektive organisation eller företag.</p> <p>På motsvarande sätt agerar deltagare i tematiska arbetsgrupper. I detta fall deltar personerna ofta mer direkt i förberedelser och genomförande av projektets aktiviteter.</p> <p>Projektledare planerar och leder arbetet inom projektets olika arbetsgrupper och dess aktiviteter i nära dialog med styrgruppen.</p>	<p><u>Styrgruppen</u> NN, KRAV NN, Ekologiska Lantbrukarna NN, Saltå kvarn NN, Jordbruksverket</p> <p><u>Arbetsgrupper</u> NN, Saltå Kvarn NN, KRAV NN, Jordbruksverket Alnarp NN, U&W NN, Ekologiska Lantbrukarna NN, Jordbruksverket NN, SLU Skara NN, Slätte Gård NN, JTI NN, Gothia Redskap & Ekoväxt AB NN, HS Rådgivning Agri AB NN, GroLink NN, Ekologiska Lantbrukarna NN, Jordbruksverket NN, Lundby stadsdelsförvaltning, Göteborgs stad NN Hushållningssällskapet i Väst NN, Miljöresurs Linné NN, Garveriet i Floda m.fl.</p> <p><u>Projektledare</u> NN</p>

Kvinnor	32	<p>Medverkande i styrgrupp kommer med förslag och ger synpunkter på aktiviteternas innehåll och utformning utifrån erfarenhet inom respektive organisation eller företag.</p> <p>På motsvarande sätt agerar deltagare i tematiska arbetsgrupper. I detta fall deltar personerna ofta mer direkt i förberedelser och genomförande av projektets aktiviteter.</p> <p>Projektledare planerar och leder arbetet inom projektets olika arbetsgrupper och dess aktiviteter i nära dialog med styrgruppen.</p>	<p><u>Styrgruppen</u> NN, ordförande Ekologiskt Forum NN, Svensk Dagligvaruhandel NN, LRF NN, EPOK, SLU NN, Naturskyddsföreningen NN, Örebro läns landsting/SKL NN, SEI NN SEI NN, Arla</p> <p><u>Arbetsgrupper</u> NN, Naturskyddsföreningen NN, EPOK, SLU NN, SEI/SIANI NN, Örebro universitet NN, Sju Gårdar NN, SLU NN, SLU, Skara NN, SLU, Skara NN, Svensk Mjök resp. LRF NN, Naturskyddsföreningen NN, LRF NN, Malmö Stad NN, Konsument Göteborg NN, Västra Götalandsregionen NN, Örebro läns landsting/SKL NN, Södertälje kommun NN, EkoMatcentrum NN, EkoMatcentrum NN, Sveriges Hotell och Restaurangföretagare NN, Miljöstyrningsrådet NN, Miljökontakt NN, Miljöresurs Linné NN, Miljöresurs Linné</p> <p><u>Projektledare</u> NN, Ekologiskt Forum</p>
---------	----	---	--

E.3. Hur har ni förankrat projektet?

Projektet är väl förankrat inom de företag och organisationer som driver utvecklingen inom ekologisk produktion och den ekologiska marknaden i Sverige. Genom styrgruppens och arbetsgruppernas breda sammansättning fångas aktuella frågor upp och omformas till aktiviteter som ingår i projektets aktivitetsplan.

E.4. Vilka har ni samarbetat med?

Har ni haft kontakter med andra organisationer, föreningar, företag, kommuner eller myndigheter under projektet? Ja Nej

Om "Ja", vilka

Se förteckningen ovan som beskriver kontaktpersoner i styrgruppen och i arbetsgrupper. Till detta kan nämnas direkt samarbete med flera Länsstyrelser, Hushållningssällskap, Ekologiska Lantbrukarnas regionala avdelningar och lokala LRF-avdelningar med flera samt nationella organisationer i Danmark och Norge som arbetar med utveckling av den ekologiska livsmedelssektorn. EF har också utvecklat ett samarbete med Ekoweb.

Har projektet skapat nya samarbeten eller nätverk? Ja Nej

Om "Ja", med vilka

Vi har fått kontakt med flera företag, projekt och utvecklingsorganisationer som arbetar för att utveckla den ekologiska produktionen samt organisationer som arbetar för ursprungsmärkning av mat. Ja, vi har påbörjat samarbeten med Ekoweb, Göteborgs stad, Malmö stad, Nordic Innovation Food Arena, Karlstad, Garveriet i Lerum tack vare projektet

E.5. Vad har ni genomfört i projektet?

Genomförda aktiviteter år 2012

Arrangemang

De seminarier, workshops och temadagar som har genomförts under projektets andra år sammanfattas nedan. Därefter beskrivs arbetet så som det har bedrivits och kopplat till projektplanen under projektets tre huvudrubriker.

- 29 februari Seminarium "Kvalitet, hälsa och ekologisk mat", KSLA, Stockholm, ca 95 deltagare
- 29 mars Seminarium: "När verket rörde om i grytan", KSLA, Stockholm, i samverkan med KSLA och LRF, ca 71 deltagare
- 7 juni Studiebesök på Saltå kvarns livsmedelsförädling i Järna, 7 deltagare
- 8 juni Temadag Slätte Ekodag med gemensamt kunskapsstält, Töreboda Ca 1200 besökare
- 13 juni workshop om "Mer eko i offentliga storkök" på Miljöstylningsrådet i Stockholm, 9 deltagare
- 22 augusti Temadag "Ekologisk produktion av kött och biologisk mångfald", Henån, Orust. 75 deltagare
- 3 oktober Seminarium "Ekologisk produktion av kött med biologisk mångfald som mervärde", Garveriet i Floda, Lerum, 19 deltagare
- 25 oktober Studiebesök på Örebro läns landstings kostenhet, 6 deltagare
- 19 november Seminarium "Kvalitet, hälsa och ekologisk mat", Malmö Bryggghus, Malmö, 67 deltagare

1. Mer Eko i storkök

Det finns en efterfrågan på information om ekologiska produkter och hur man kan arbeta för att öka användningen av ekologiska livsmedel inom offentlig sektor såväl som inom privata restauranger. Vi kommer att integrera aktuella och viktiga frågor som rör kosten i storkök med ett brett perspektiv i projektarbetet. SKL, Sveriges kommuner och Landsting, arbetar med att kanalisera den kunskap och information som finns till ansvariga i landsting och kommuner. Flera aktörer arbetar inom olika projekt för att höja både kunskapsnivån om ekologiska produkter och hur målsättningen kan hanteras inom regler för offentlig upphandling och budgetramar.

Den kommun- och landstingsenkät som Ekomatcentrum genomförde 2011 visar att andelen ekologiska livsmedel inom kommuner och landsting i Sverige var ca 18 %. Marknaden för ekologiska livsmedel inom storhushåll ökade med ca 11 % och försäljningsvärdet var ca 2,1 miljarder år 2011. Om man enbart ser på offentlig sektor var ökningen 24 %. Större volymer ekologiska råvaror användes inom offentliga kök jämfört med privata storkök under år 2011. Totalt värderas den ekologiska försäljningen till 0,75 miljarder inom privata restaurang- och hotellsektorn och till 1,35 miljarder inom offentliga måltidssektorn. Under 2012 har 33 kommuner och landsting klassat in i Ekomatsligan 2012 och nått det nationella målet, 25 % ekologiskt i offentlig sektor.

- Nationella seminarier om mervärden med ekologiska livsmedel och ekologisk produktion samt om upphandling och praktisk hantering.

Planeringsgruppen för "Ekologisk mat, kvalitet och hälsoeffekter"

Hälsa och kvalitet är ett hett ämne då många konsumenter väljer ekologiska varor i tron att ekologiskt är bättre samtidigt som handeln m.fl. inte vågar marknadsföra detta som mervärden på grund av för lite vetenskapliga "bevis". Ett starkt efterfrågat seminarium hölls i februari på temat Ekologisk mat, kvalitet och hälsoeffekter. Seminariet planerades under hösten 2011 och genomfördes den 29 februari 2012. Seminariet var fullsatt och ca 30 personer avvisades pga. platsbrist. Tack vare det stora intresset anordnades en repris av seminariet med i stort sett samma innehåll och föreläsare och med 64 deltagare i Malmö den 19 november. I planering och genomförande av det första seminariet deltog:

Helene Arrenfeldt, svensk Dagligvaruhandel

Axel Mie, EPOK och KI

Maria Wivstad, EPOK

I planering och genomförande av det andra seminariet deltog:

Gunilla Andersson, Malmö Stad

Anders Heimer, Ekologiskt Forum

Sammankallande för båda seminarierna: Inger Källander

- Dialog och samordning av informationsinsatser med Miljöstylningsrådet, SLV och SKL samt privata aktörer.
- En förstudie ska genomföras för att kunna genomföra en större gemensam satsning, där utbildningsaktörerna:
 - o Gör en kartläggning av läget hos alla kommuner, landsting och myndigheter, hittar flaskhalsarna, och startar regionala nätverk mm. Därefter blir punktinsatser mer verkningsfulla.
 - o Tar fram en gemensam verktyglåda för att nå målen med mer ekologisk mat inom offentlig sektor. Det behövs olika verktyg för olika situationer i kommunerna.

Arbetsgrupp Mer eko i storkök

Syftet med arbetsgruppen är bland annat att:

- Identifiera och sprida goda exempel för upphandling av ekologiska livsmedel där man har utvecklat metoder för att lösa praktiska och ekonomiska problem för storkök
- Skapa mötesplatser för offentlig sektor med syfte att skapa en stimulerande konkurrens om att uppnå konsumtionsmålet och för att utbyta erfarenheter och lära av varandra
- Samordna ett utbildningsprojekt om användning av ekologiska livsmedel för beslutsfattare och personal som arbetar i storkök inom kommuner, landsting och statlig förvaltning.

Aktiviteter som planerades för åren 2012 och 2013 var nationella och regionala seminarier för beslutsfattare om upphandling av ekologiska livsmedel och kunskapsöverföring om mervärden samt ett nationellt projekt för att stimulera utvecklingen av konsumtionen av ekologisk mat inom kommuner, landsting och myndigheter

Arbetsgruppen förberedde genom en förstudie ett framtida gemensamt projekt för att nå viss andel ekologisk mat inom offentlig sektor. Under förstudien intervjuades ett antal kommuner för att utifrån aktuella behov anpassa de aktiviteter som ska genomföras. Bedömningen är att många små kommuner behöver samverka kring viktiga funktioner för att klara upphandling och logistik på ett bra sätt. Förstudien ska även belysa vilka behov som finns hos myndigheter som är intresserade av att upphandla ekologisk mat.

Resultatet av förstudien lämnas i en särskild sammanfattande rapport som biläggs denna slutrapport. Det kan konstateras att flera mindre kommuner bland de intervjuade inte har satt upp några egna mål och inte heller startat något strategiskt arbete för att öka inköpen av ekologiska livsmedel. Samtidigt erhöles många överraskande svar som visade att relativt många kommuner trots små resurser har gjort ett grundligt arbete med förankring och beslut om egna mål som kopplar an till det nationella målet. Dessa kommuner har också startat ett målmedvetet och konkret arbete för att introducera ekologiska livsmedel i menyerna i de offentliga köken.

Arbetsgruppen har haft två fysiska möten samt tre telefonmöten under år 2012 samt en workshop med syfte att starta upp arbetet med ovan nämnda förstudie. Under sommaren och hösten har HS Väst, EkoMatCentrum och Miljöresurs Linné genomfört ett hundratal intervjuer med lika många kommuner och några myndigheter. Miljöstyrningsrådet har bistått med råd i sammanhanget. I arbetsgruppen har följande medverkat:

Ordförande: Mia Kling, Örebro läns landsting/SKL
Sara Jervfors och Elin Waltersson Södertälje kommun
Johan Fogler, Lundby stadsdelsförvaltning, Göteborgs stad
Mats Alfredson och Anna Jiremark, Hushållningssällskapet i Väst
Eva Fröman och Carin Enfors, Ekomatcentrum
Karin Sahlström och Maria Ullén, Miljöresurs Linné
Ingemar Hjelm, Garveriet Floda
Monica Sihlén, Miljöstyrningsrådet
Sammanställande: Anders Heimer, Ekologiskt Forum

Arbetet med förstudien pågår och kommer att färdigställas under början av december 2012.

- Utveckling av ett utbildningsmaterial med vetenskaplig grund som alla aktörer kan använda inom respektive kompetensutvecklingsprojekt.

Arbetet med denna del har påbörjats men kräver ett mer omfattande arbete än tidigare beräknades och arbetet kommer att behöva mer tid innan det blir färdigställt. EF avser att fortsätta arbetet under början av år 2013.

2. Stärkt attraktionskraft för ekologisk produktion och konsumtion

För att uppnå målet med ökad produktion av hög kvalitet är det viktigt att fokusera insatser på de produktionsgrenar där det finns bra förutsättningar att uppnå resultat både produktionsmässigt och med hänsyn tagen till miljökvalitetsmål och andra kvalitativa mål samt konsumentintresse. Bland övriga produktionsgrenar är det betydelsefullt att utveckla metoder och produkter som röner ett stort intresse bland konsumenter samt presentera dessa för konsumenter på korrekta och effektiva sätt. Rekrytering och rådgivning bör fokuseras på de produktionsgrenar som prioriteras.

Inom handeln finns idéer och önskemål om en bättre samordning och strategisk planering av informationsinsatser om ekologiska livsmedel. Särskilt gäller det kategorier där efterfrågan, dvs. marknadsutrymmet, är stor, men där tillgången på produkter begränsad.

Inom flera segment av livsmedelsmarknaden har livsmedelsföretagen framgångsrikt utvecklat nya produkter som ett led i arbetet med att utöka produktion och marknad. För närvarande finns det behov av att utveckla förädlade produkter inom bland annat animaliedelen med både köttvaror och charkuterier, bland spannmålsprodukter behövs ett större utbud och större volymer av bröd.

Konsumentförpackad färdigmat och vegetariska livsmedel är andra områden som bedöms kunna öka.

- Nationella/regionala seminarier med uppsamlade handel och lantbruk om marknadsfrågor, regler och certifiering samt praktiska hinder för en snabb omläggning.

Ett marknadsseminarium genomfördes den 3 oktober i Floda öster om Göteborg med tema Mervärde med ekologisk köttproduktion. Seminariet handlade både om de mervärden som produktionen skapar i själva produkten och den påverkan som produktionen har på den biologiska mångfalden. En sammanfattning av seminariets diskussion visas nedan:

Det kan vara framgångsrikt att förbereda och genomföra en omfattande kampanj för ekologiskt kött där ett stort antal aktörer samverkar och utvecklar marknaden i flera steg?

- Viktigt att samla tillräckligt med resurser så att det inte blir en punktinsats utan en mer långtgående insats som verkligen ger bestående resultat
- Samordning av marknadsföring och försäljning i butik med kampanj i sociala medier baserad på ovan föreslagen tävling bland unga "filmskapare"

- Tillräcklig produktions- och leveranskapacitet
- Resurser för marknadsföring
- Beredskap för att kunna ta kostnader för rabatter som hänger samman kampanjpriser
- Diskutera och överväga om det går att göra en gemensam kampanj för svenskt kött med mervärden (ekologiskt och konventionellt) där alla/många koncept deltar aktivt

För att öka försäljningen bör producenterna prioritera vissa grupper som enligt undersökningar är mer villiga att lägga pengar på ekologiska varor än andra grupper. Kvinnor med hög utbildning och i åldern 30-50 år samt barnfamiljer är två viktiga målgrupper

För små aktörer skulle det kanske vara framgångsrikt att slå sig samman och köpa in tjänsten marknadsföring och eventuellt också försäljning av en dokumenterat duktig och välrenommerad firma. Om många företag tar ett gemensamt initiativ borde det vara ett attraktivt uppdrag för ett företag inom marknadsföring och PR.

- Nationella seminarier om samverkanslösningar inom både primärproduktion och förädling för att förbättra produktionsekonomin.

En temadag om ekologisk köttproduktion och biologisk mångfald samt hur man kan samarbeta för att uppnå bättre ekonomi i produktionen genomfördes den 22 augusti på Orust i Bohuslän med stort intresse från lantbrukare inom regionen. Syftet med temadagen var att ge kunskaper om hur samverkan med andra lantbrukare, konsumenter och samhället både kan skapa mervärden och underlätta för lantbrukare att nå goda resultat beträffande produktion och kvalitet. Frågor som diskuterades var bland annat:

- Hur bedriva ett stabilt och ekonomiskt fördelaktigt samarbete inom ekologisk köttproduktion?
- Vilka bruksformer kan leda till en framgångsrik produktion med lönsamhet och bibehållen biologisk mångfald?
- Aktivitet för att utveckla metoder att motverka onödiga konflikter mellan ekologisk och konventionell produktion samt undanröja mentala hinder för omläggning.

En särskild arbetsgrupp har bildats med syfte att använda forskningsrapporten "Planetary boundaries" från Stockholm Environment Institute som utgångspunkt för dialog inom och mellan olika aktörer om hållbar ekologisk livsmedelsproduktion. Ett arbete pågår för att ta fram en artikel med detta underlag.

Arbetsgruppen Eko i relation till Planetary Boundaries

Gruppens uppgift är att skapa en utvidgad diskussion bland relevanta målgrupper om vad ekologisk produktion och konsumtion levererar i relation till Planetens Gränser (PB). Med detta som utgångspunkt vill gruppen bidra till Ekologiskt Forums arbete för ökad hållbarhet och till en ökad marknad för produktion med extra miljö- och klimatomständliga mervärden. I detta arbete ingår den viktiga och svåra balansgången mellan principer/mål och pragmatism.

Gruppen höll under 2012 två möten där en arbetsplan mejslades fram. Deltagarna beslutade göra arbetet i två spår:

- att beskriva vilken nytta ekologisk produktion och konsumtion gör redan nu
- att analysera och beskriva hur ekologiskt lantbruk som produktionssystem behöver och kan förbättras för att bättre bidra till de gränser som PB sätter

Aktiviteter som genomförts är:

1. En genomgång av Planetens Gränserns områden med en bedömning av vad ekologisk produktion levererar i förhållande till de 9 områdena, samt en diskussion kring denna bedömning.
2. Diskussion kring det fortsatta arbetet samt planering av fortsatta aktiviteter. De aktiviteter som planeras är:
 - En artikel som beskriver ekologisk produktion utifrån internationella forskningsstudier med syfte att avliva en del myter och väcka ett större intresse i samhället för den potential ekologisk produktion har.
 - Utarbetande av ett förslag på vad som är möjligt att göra i Sverige inom överblickbar tid samt beskriva hur ekologisk produktion kan bli en förebild och inspiration för det konventionella jordbruket.
 - Workshops baserade på detta förslag med relevanta målgrupper, bl.a. forskare och politiker.
 - Kommunikation av bilden av PG och utmaningarna som ligger i dem, samt förslaget och resultatet av diskussionerna.

Arbetsgruppen har under året haft två arbetsmöten, den 7 och 29 februari, samt konversation per e-post. Därefter har gruppens arbete legat stilla på grund av tidsbrist. Arbetet kommer att fortsätta under början av 2013.

I gruppen har följande personer ingått 2012:

Johan Ununger, Saltå Kvarn
 Emelie Hansson, Naturskyddsföreningen, EF
 Maria Wivstad, EPOK, EF
 Carl-Erik Ehrenkrona, Ekologiska Lantbrukarna, EF
 Melinda Sundell, SEI/SIANI, EF
 Lars Hällbom, KRAV,
 Göte Frid, Jordbruksverket, EF
 Johanna Björklund, Örebro universitet
 Niels Andresen, Jordbruksverket Alnarp
 Peter Wrenfelt, U&W
 Bo Algers, SLU Skara
 Elisabeth Gauffin, Sju Gårdar

Sammanfattande: Inger Källander Ekologiskt Forum

Ekologiskt Forum medverkar i olika sammanhang för att påtala och lyfta fram goda initiativ och modeller som fungerar bra inom ekologiskt lantbruk såväl som i sammanhang där konventionellt lantbruk diskuteras. Deltagande vid ett par gårdsvandringar och ett seminarium anordnat av LRF är exempel på detta arbete.

- Upprättande av arbetsgrupp samt dialogmöten för aktörer inom förädling och handel för att planera gemensamma informationsinsatser.

En särskild arbetsgrupp har bildats för att forma och förbereda ett marknadsseminarium riktat i första hand till aktörer inom uppsamlade handel, förädlingsindustri och dagligvaruhandeln. Seminariet var planerat till november månad. Aktiviteten har flyttats fram till den 17 januari efter att flera nyckelpersoner för genomförandet hade fått förhinder.

Planeringsgrupp för "Inspirera att handla mera eko"

För att inspirera handelns och företagets aktörer att satsa mer strategiskt på utvecklingen av den svenska ekomarknaden planerades under året seminariet "Inspirera att handla mera eko". Problemställningen är att intresset för ekologiska livsmedel hela tiden ökar och man talar vid varje års mätning om en stark tillväxt, men ändå går den faktiska försäljningsutvecklingen egentligen långsamt. Tillväxten på marknaden sker framför allt genom att nya kategorier och produkter introduceras på marknaden till samma grupp av konsumenter. För vissa viktiga baslivsmedel är tillväxten fortfarande försvinnande liten och den totala andelen av marknaden understiger fortfarande 5 % - samtidigt som betydligt fler konsumenter säger sig vilja äta ekologiskt.

Seminariet kommer att hållas 17 januari 2013 med syftet att diskutera konkreta och praktiska initiativ och insatser hjälpa deltagarna och företagen där de arbetar att klara höjda ambitioner i det egna arbetet. Planeringsgruppen har haft 6 möten. I gruppen ingår:

Helene Arrenfeldt, Svensk Dagligvaruhandel

Ann Freudenthal, Arla

Elisabeth Quarford och Eva Rülff, LRF

Sammanfattande: Inger Källander

3. Inkubatorverksamhet för innovationer inom teknik, biologi och hållbarhet

Det är viktigt att ta vara på nya idéer, utveckla dem i en kreativ och kunskapsrik miljö på ett strategiskt sätt så att hela potentialen utnyttjas. Det finns behov av fördjupad samverkan och ett ökat kunskapsutbyte mellan teori och praktik och mellan aktörer med olika perspektiv för att lösa problem och förbättra viktiga hållbarhetsfaktorer inom ekologiskt lantbruk.

- Initiering av teknikutvecklingsprojekt kring precisionsodling inom eko

Ekologiskt Forum vill tillsammans med aktörer inom forskning, utveckling och praktik ta till vara den kunskap om biologi, ekologi och teknik som finns och om möjligt vidareutveckla denna kunskap och vinna erfarenheter till odlings- och teknikersystem som både är effektiva, resurshushållande och leder till lönsam ekologisk produktion. Genom att ta vara på växtföljdseffekter, innovationer inom maskinteknik och olika sätt att utveckla odlingstekniken finns det goda förutsättningar att forma långsiktigt hållbara metoder. EF: s arbetsgrupper bildas av aktörer och personer som vill bidra till utvecklingen i ett processinriktat arbete.

- o Stimulera till kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan aktörer
- o Initiering av utvecklingsarbete som andra aktörer kan driva vidare
- o Förmedling av de senaste kunskaperna inom området till aktörer via EF: s workshops och informationsbrev samt www.ekologisktforum.se
- o Seminarier med internationellt perspektiv med inbjudna forskare från länder i närområdet

- Utvecklingsarbete inom en arbetsgrupp som verkar för att höja ekoproduktionens kvalitet och synliggöra dess bidrag till att minska negativ miljöpåverkan och klimat-förändringar genom arbetet kring ekologisk produktion i relation till Planetary Boundaries.

Nedan beskrivna arbetsgrupp har tagit initiativ till att göra en litteraturstudie om effektiv växtnäringshushållning i odlingsystem med radodlade grödor, mekanisk ogräsbekämpning och placering eller myllning av organiska gödselmedel. Litteraturstudien håller på att färdigställas och den kommer att slutredovisas i november 2012.

Arbetsgruppen för "Innovationer och ökad hållbarhet med precision inom ekologisk växtodling"

Avsikten är att arbetet ska bidra till att vidareutveckla metoder för precisionsodling inom ekologiskt lantbruk så att det leder till bra lönsamhet och samtidigt långsiktigt hållbar produktion. Ekologiskt Forum vill stimulera till kunskaps- och erfarenhetsutbyte mellan aktörer i ett processinriktat arbete i grupper, workshops och seminarier, initiering av utvecklingsarbete som andra aktörer kan driva vidare så att växtföljdseffekter, innovationer inom maskinteknik och olika sätt att utveckla odlingstekniken tas tillvara.

Arbetsgruppen förbereder insatser för att förbättra den ekologiska växtodlingens resultat och hållbarhet. Ett av flera initiativ startade med en litteraturstudie med rubriken "placering av organisk gödsel". Hypoteserna var att:

- Växtnäringseffekten påverkas av om gödselns placering i förhållande till såraden, vid vilket djup den placeras och vid vilken tidpunkt den sprids.
- Vilken placering som är optimal beror på vilken gödselprodukt som avses.
- Rätt placering av gödseln missgynnar ogräs.

Litteraturstudien är nu klar och bifogas denna slutrapport. Studien kommer att användas under en workshop med syfte att förbereda kommande forskningsansökningar.

Arbetsgruppen har haft ett fysiskt möte under året samt via e-post planerat och förberett deltagandet under arrangemanget Slätte Ekodag i Töreboda den 8 juni. Ekologiskt Forum tog under vintern initiativ till ett kunskapsstält i vilket följande organisationer medverkade; SLU, EPOK SLU, JTI, KRAV, Aranea, SMAK, Ekologiska Lantbrukarna, Hushållningssällskapet, Länsstyrelsen, AgroVäst, Stockholm Environment Institute och Ekologiskt Forum. Under arrangemanget visade EF och Stockholm Environment Institute upp modeller för hållbar växtodling, kolbindning och metoder för mekanisk ogräsbekämpning. Arbetsgruppen och dess organisationer medverkade under det välbesökta arrangemanget med information och dialog med många lantbrukare och rådgivare bland de ca 1200 besökarna.

I arbetsgruppen har följande medverkat:

Maria Wivstad, EPOK, SLU

Annelie Lundkvist, SLU

Emil Olsson, Slätte Gård

Sofia Delin och Lena Engström, SLU, Skara

Mikael Gilbertsson, JTI

Lars Askling, Gothia Redskap & Ekoväxt AB

Per Ståhl, HS Rådgivning Agri AB

Sammanställande: Anders Heimer, Ekologiskt Forum

- Initiering av en arbetsgrupp som tar initiativ till aktivitet för att stimulera utvecklingen av icke fossila drivmedel i det ekologiska lantbruket
 - o Kartläggning och analys av initiativ som har tagits tidigare
 - o Dialog och samarbete med pågående utvecklingsarbete
 - o Utveckling av en strategi med konkreta målsättningar om hur energiförsörjningen i ett hållbart jordbruk ska lösas. Ekologiskt Forum bör i första hand ha rollen som katalysator i detta arbete

Ekologiskt Forum har tagit kontakt med Ekologiska lantbrukarna som tidigare har tagit initiativ för att utveckla och driva frågan om icke fossila drivmedel inom lantbruket. Ekologiska lantbrukarna och även LRF är intresserade av frågan. Det har inte varit möjligt att utveckla arbetet inom detta område under det gångna verksamhetsåret utan resurserna har fokuserats på att göra ett bra arbete enligt punkterna ovan.

E.6. Har något gått bättre än planerat?

Arbetet med att genomföra förstudien om ekologisk mat med enkäter ställda till de kommuner som ännu inte har arbetat målmedvetet med att öka andelen ekologisk mat inom de offentliga storköken har avlöpt mycket bra tack vare ett stort engagemang från medverkande aktörer.

Idén om att motivera aktörer till medverkan och utställningar i ett kunskapsstält på Slätte ekodag den 8 juni blev en succé. Ett dussintal organisationer och institutioner medverkade i tältet och tog emot en stor del av de 1200 lantbrukare som besökte temadagen.

E.7. Vilka svårigheter eller hinder har ni upplevt under projektets gång?

Tidbegränsningen som projekten har med beslut i månadsskiftet februari-mars och slutredovisning i slutet av november gör att det är svårt att genomföra aktiviteter med god framförhållning. Vi har trots detta lyckats få ett stort engagemang och ett bra deltagande i samband med projektets aktiviteter.

En annan svårighet är att kunna få tid till dialog med livsmedelsföretag och företag inom dagligvaruhandeln beroende på den pressade arbetssituation som många befattningshavare har. Vår ambition inför år 2013 är att nå fram ännu bättre till dessa båda målgrupper.

F. Projektets mål och resultat

F.1. Vilka resultat skapade projektet?

Resultaten som projektet har skapat framgår mer utförligt av aktivitetsredovisningen ovan. Det konkreta resultatet av projektet år 2012 kan sammanfattas enligt nedan:

- * 9 kompetenshöjande aktiviteter genomförda
- * aktivt arbete i 6 tematiska arbetsgrupper
- * en litteraturstudie "Placering av gödsel i ekologisk odling"
- * en förstudie med intervjuer av ett hundratal kommuner och några myndigheter om "Mer eko i storkök"
- * en diskussion om vikten av ökad hållbarhet i livsmedelsproduktionen

F.2. Vilka var projektets mål? Vad blev resultatet?

Mål	Resultat	Är målet uppfyllt? (Ja/Nej)	Om målet bara är delvis uppfyllt, ange orsak
<p>Projektet ska bidra till att konsumtionsmålet om 25 % ekologiska livsmedel inom offentlig sektor och produktionsmålet om 20 % ekologiskt certifierad areal år 2013 uppnås. Uppfyllelse av dessa mål bidrar också till en ökad privat konsumtion av ekologiska livsmedel.</p>	<p>18 % ekologiska inköp av livsmedel inom offentlig sektor och 15,7 % ekologisk areal i Sverige jämfört med målen innebär att vi närmar oss dessa mål och det finns möjlighet att nå dem under 2013.</p>	<p>Ja delvis. När det gäller ekologiskt certifierad areal var andelen 15,7 % år 2011 och under första delen av 2012 kan vi redovisa andelen efter år 2012.</p> <p>När det gäller konsumtionsmålet inom offentlig sektor uppgick andelen ekologiska livsmedel till 18 % under år 2011.</p>	<p>Det är en mycket stor process att ändra produktionen på ett konventionellt lantbruk till ekologisk drift. Det finns behov av ny kunskap, investeringar och tid för omläggningsförloppet vilket medför att lantbrukaren ofta behöver en övergångstid på flera år.</p> <p>Inom förädlingsföretagen innebär regelverket för ekologisk produktion att man antingen måste renodla den ekologiska produktionen i hela företaget eller skapa trovärdiga rutiner för särhantering av både råvaror och färdiga produkter. Även i detta fall innebär omläggningen en process som kräver tid och resurser.</p>
<p>Projektets mål är att under en treårsperiod: Ta fram verktyg för att kunna erbjuda bättre mat i skolan, äldreården och sjukvården</p>	<p>Arbetet är påbörjat.</p>	<p>Målet är inte uppfyllt.</p>	<p>Prioriteringar inom projektet har gjort att detta arbete inte har kunnat genomföras. Vi har i år prioriterat den förstudie som beskrivs i rapporten.</p>
<p>Genomföra 10 (4 under 2012) kompetenshöjande aktiviteter kopplade till "Mer eko i storkök" under projekttiden</p>	<p>Under 2012 har tre publika aktiviteter genomförts av EF och vi har samverkat med andra arrangörer om ett fjärde seminarium (29 mars).</p>	<p>Målet är till största del uppfyllt. Det arbete som har bedrivits inom arbetsgrupperna innebär också en kompetenshöjning.</p>	<p>Det är alltid en avvägning om hur många aktiviteter som kan genomföras för målgruppen med tanke på andra aktörers arrangemang.</p>
<p>Bidra till att antalet ekologiska produkter med mervärden ur ett miljö- och klimatperspektiv ökar och att konsumenternas efterfrågan kan tillgodoses</p>	<p>Genom det arbete som bedrivs i arbetsgrupperna för Planetary Boundaries och planeringsgruppen för marknadsseminarierna bidrar projektet till att lyfta fram produkter med mervärden ur ett miljö- och klimatperspektiv.</p>	<p>Projektet bedriver ett mycket aktivt arbete och vi bedömer att det bidrar till uppfyllelse av målet.</p>	
<p>Genomföra 15 (6 under 2012) kompetenshöjande aktiviteter kopplade till "Fler och mer produkter i butikshyllorna" under projekttiden</p>	<p>Under 2012 har 5 kompetenshöjande aktiviteter kopplade till rubriken genomförts i projektets regi.</p>	<p>Den 6:e aktiviteten kommer att genomföras den 17 januari.</p>	<p>Föreläsare och medverkande i panelen kunde inte medverka på föreslaget datum i oktober 2012 och av denna orsak är aktiviteten framflyttad.</p>
<p>Förmedla kunskap om ekologiska produkter till konsumenter och producenter med hjälp av aktiviteter inom projektets kommunikationsplan</p>	<p>Ekologiskt Forums hemsida har utvecklats och förbättrats under året. Med de fem informationsbrev som har skickats ut har vi förmedlat aktuell information om Ekologiskt Forums verksamhet, samt andra aktörers aktiviteter. Ett utökat samarbete med Ekoweb som har stegvis</p>	<p>Ja, vi bedömer att målet är uppfyllt.</p>	

	utvecklats under året.		
--	------------------------	--	--

F.3. Har projektet gynnat eller arbetat för någon av följande prioriteringar?

	Ja/Nej	Om "Ja", på vilket sätt?
Primärproduktion	Ja	Kunskapsspridning om bl.a. betesproduktion och mervärden
Utveckling av nya produkter, processer och tekniker	Ja	Produkter anp. till storkök resp. metod för ogräsbek o gödsling
Måltid i offentlig sektor	Ja	Kunskapsspridning och resultat i en förstudie för fortsatt arbete
Ekologisk produktion	Ja	Kunskapsförmedling om både metoder, produkter och marknad
Gastronomi		

F.4. Vilka resultat kan ni se direkt efter projektets slut?

Mätbara resultat			Resultat direkt efter projekt	Kommentera och beskriv
Antal nya företag				
Antal nya produkter				
Antal nya tjänster				
Antal nya tekniker			Radrensning i lantbruksgrödor	Den mekaniska ogräsbekämpningen har förbättrats under senare år. Projektets bidrag till detta är den dialog som för i arbetsgruppen för innovationer och arbetet med att sprida kunskap om den nya tekniken.
Antal nya nätverk och mötesplatser			4 samt kontakter med 2 nya centrumbildningar	4 nya arbetsgrupper under året innebär 4 nya mötesplatser. Nya kontakter har skapats med centrumbildningarna Garveriet i Floda samt Nordic Innovation Food Arena i Karlstad
Antal bevarade arbetstillfällen	Män	Yngre än 25 år		
		25 år eller äldre	2	Tack vare projektets aktiviteter kan vi ange att 2 arbetstillfällen bevaras. På längre sikt hoppas vi att fler arbetstillfällen skapas men vi kan inte ange något i nuläget som specifikt kan kopplas till projektet.
	Kvinnor	Yngre än 25 år		
		25 år eller äldre	2	Tack vare projektets aktiviteter kan vi ange att 2 arbetstillfällen bevaras. På längre sikt hoppas vi att fler arbetstillfällen skapas men vi kan inte ange något i nuläget som specifikt kan kopplas till projektet.
Antal nya arbetstillfällen	Män	Yngre än 25 år		
		25 år eller äldre		
	Kvinnor	Yngre än 25 år		
		25 år eller äldre		
Antal deltagare i utbildningar	Män	Yngre än 25 år	8	Vi har inte ålder på deltagarlistor så det är uppskattade uppgifter
		25 år eller äldre	120	
	Kvinnor	Yngre än 25 år	10	Vi har inte ålder på deltagarlistor så det är uppskattade uppgifter
		25 år eller äldre	213	Antalet kvinnor dominerar på våra utbildningar

G. Hur har ni spridit projektets resultat?

Ekologiskt Forum har spridit resultat från projektet genom EF:s informationsbrev, www.ekologisktforum.se samt genom seminarier och workshops. Därtill har medverkande aktörer spridit resultat inom sina respektive organisationer.

H. Slutsatser från projektet och rekommendationer till andra

Dialogmöten och konkret arbete i arbetsgrupper fungerar generellt sett mycket bra och vår bedömning är att det är bättre att forma arbetsgrupper med särskilda uppdrag än att ha referensgrupper som endast skall ge synpunkter och följa ett projekt. Med den arbetsmodell som vi har valt för projektets delvis strategiska insatser inom projektet har vi lyckats skapa ett bra engagemang från ett stort antal aktörer i Livsmedelsverige.

Om man ser till könsfördelningen bland deltagarna i de kompetenshöjande aktiviteterna kan vi behöva tänka särskilt på att fånga upp intresset bland fler män för att nå de resultat som projektets målsättningar anger för år 2013.

Aktivitet	Kvinnor	Män	Totalt
29 februari Seminarium "Kvalitet, hälsa och ekologisk mat", KSLA, Stockholm	66	29	95
29 mars Seminarium: "När verket rörde om i grytan", KSLA, Stockholm, i samverkan med KSLA och LRF	54	17	71
7 juni Studiebesök på Saltå kvarns livsmedelsförädling i Järna	5	2	7
8 juni Temadag Slätte Ekodag med gemensamt kunskapstält, Töreboda Ca 1200 besökare	Många	Många	
13 juni workshop om "Mer eko i offentliga storkök" på Miljöstylningsrådet i Stockholm	7	2	9
22 augusti Temadag "Ekologisk produktion av kött och biologisk mångfald", Henån, Orust	21	56	77
3 oktober Seminarium "Ekologisk produktion av kött med biologisk mångfald", Garveriet i Floda, Lerum	10	9	19
25 oktober Studiebesök på Örebro läns landstings kostenhet	4	2	6
19 november Seminarium "Kvalitet, hälsa och ekologisk mat", Malmö Bryggerhus, Malmö	56	11	67
Summa	223	128	351

J. Hur fortsätter verksamheten efter projektets slut? hur kommer ni att använda det resultat som projektet skapat

Projektet är planerat som ett treårigt projekt med 3 etapper och vår förhoppning är att verksamheten efter år 2013 kan övergå i en annan form beroende på aktörernas inom lantbruks- och livsmedelsområdet engagemang.

K. Bilagor

- Eventuellt material som ni har tagit fram i projektet, som till exempel broschyrer, filmer, bilder eller annat material som ni har tagit fram för att marknadsföra ert projekt.
- Bilaga 1 Godkännande om publicering av kontaktuppgifter